

N:o 3.

Ank. till Riksd. kansli den 12 februari 1909, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner dels om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vidgad rätt för medlem af svenska kyrkan att därur utträda, dels ock om ändrad lydelse af 4 § i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd.

Lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft nedan intagna till utskottet hänvisade motioner, nämligen en inom Första Kammaren af herr *K. J. Ekman* afgifven motion, n:o 8, samt två inom Andra Kammaren väckta motioner, den ena, n:o 9, af herr *E. Räf* och den andra, n:o 65, af herr *J. Byström*.

Herr *Ekman* har i sin motion anført följande:

*Herr Ekmans
motion.*

»Vid det senast hållna kyrkomötet fattades en hel rad viktiga beslut, åsyftande att bereda ett ökad och mera aktivt deltagande i kyrkans angelägenheter åt lekmanneelementet inom kyrkan. Sålunda beslöts att hos Kungl. Maj:t göra framställning därom:

att erforderliga åtgärder måtte vidtagas för att kyrkomötet må komma att sammanträda oftare än nu är fallet, eller hvart tredje i stället för hvart femte år;

Bih. till Riksd. Prot. 1909. 7 Saml. 3 Häft. (N:o 3).

att i kyrkomötesförordningen måtte införas stadgande därom, att af lekmän valdt ombud vid kyrkomötet äfvensom suppleant för sådant ombud alltid skall vara lekman;

att Kungl. Maj:t måtte medgifva, att till tjänst för den kyrkliga verksamheten för församlings- och själavård samt välgörenhet en särskild styrelse finge bildas och tillsättas i analogi med missionsstyrelsen under namn af svenska kyrkans diakonistyrelse;

samt — i anledning af särskilda vid kyrkomötet väckta motioner angående dels utarbetande af förslag till ett fullständigare genomförande af svenska kyrkans synodalförfattning, dels utarbetande af förslag till ny författning för svenska statskyrkan, dels ändring af gällande stadganden rörande biskopsval, dels utredning i fråga om beredande åt lekmannelementet inom kyrkan af ökad inflytande vid biskopsval, dels utarbetande af en lag angående årliga stiftskonvent och dels ändring i gällande bestämmelser om prästmöte — att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och i hvilken form ett mera aktivt deltagande och ett förökadt inflytande på det kyrkliga området i de af förevarande motioner berörda hänseenden skulle kunna beredas åt kyrkans lekmannelemmar, och att vid sådan utredning särskildt måtte tagas i öfvervägande, huruvida icke nämnda syfte säkrast kunde vinnas genom en fullständigare tillämpning af synodalförfattningens grundsatser.

Dessa beslut borde emellertid, enligt min tanke, hafva kompletterats med — om icke en framställning angående rätt för kyrkan att på ett effektivt sätt själf sörja därför, att i hennes gemenskap icke upptoges eller tillätes kvarblifva element, som vore för henne främmande, något, hvarför tiden ännu knappast synes mogen — dock i alla händelser en hemställan om rätt för den, som själf funne sig till följd af skiljaktig religiös åskådning icke kunna med sanning kvarstå inom kyrkan, att därur fritt utträda. Det kan nämligen icke vara kyrkomötets mening, att ett ökad inflytande skulle beredas åt lekmannelementet inom kyrkan, där detta element visar sig vara för kyrkan medvetet främmande eller rent af fientligt, eller att ett lekmannelement af sådan beskaffenhet skulle tagas i anspråk för de nyvaknade kyrkliga intressena.

Det får dock icke förbises, att medgifvandet af fritt utträde ur kyrkan innebär i viss mån en principiell omgestaltning af förhållandet mellan kyrka och stat i vårt land. Men denna omgestaltning blir i allt fall knappast större än den, som redan följer af de reformer, kyrkomötet begärt, särskildt i fråga om synodalförfattningens fullständigare genomförande.

Hittills hafva kyrka och stat på visst sätt sammanfallit. Utträde har varit tillåtet endast till uppgifvet kristet religionssamfund. Staten har ansett sig till följd af sin karaktär af kristen stat pliktig att fordra, att hvarje medborgare skulle tillhöra en kristen trosbekännelse och i främsta rummet statskyrkans. Denna fordran kan icke längre upprätthållas, ty sanningen kräfver det erkännandet, att en mängd medborgare, som staten sålunda räknar för kristna och medgifver inflytande öfver kyrkans angelägenheter, icke äro kristna, utan ofta kristendomens uppenbara fiender. Kyrka och stat sammanfalla således icke längre i verkligheten. Att vara medborgare i staten är *ett*, att vara kristen och medlem af en kristen kyrka, äfven statskyrkan, är *ett annat*.

Den skefva och osanna ställning, i hvilken kyrkan kommit genom fasthållandet vid den fiktionen, att hvarje medborgare, med undantag allenast för lagligen erkända främmande trosbekännare, är att anse såsom en rätt kyrkans medlem, har verkat förlamande på kyrkan både hvad det inre lifvet och förhållandet till staten beträffar. Låt vara, att kyrkan själf icke utan vidare vill utsträcka medlemskapet så långt, det faktum kvarstår dock, att staten anser såsom kyrkan tillhörande alla, som icke lagligen tillhöra annat kristet eller mosaiskt trossamfund, och medgifver dem samma rättigheter som kyrkans sanna medlemmar i fråga om kyrkliga angelägenheter, ja, till och med öfver formuleringen af kyrkans kristna bekännelse och andra grannliga inre kyrkliga frågor.

Skall kyrkan kunna återvinna inre lifskraft och därmed blifva en källa till ny styrka äfven för staten, måste hon åter blifva *sig själf*. Hon kan och får icke längre räkna för sina andra än dem, som i sanning vilja tillhöra henne. Afgörandet häraf måste väl till väsentlig del öfverlämnas åt den enskilde själf. Men icke tillkommer det kyrkan att med statens tvångsmakt inom sig kvarhålla dem, som gifva sig till känna såsom hennes fiender eller som eljest uttryckligen fränsäga sig delaktighet i hennes gemenskap. Hon vill icke fördenskull lämna dessa ur sikte. Tvärtom vill hon på allt sätt såsom en i förhållande till dem *missionerande* kyrka söka återvinna dem för kristen tro och kristligt lif. Men så länge de själfva ställa sig afgjordt främmande för kyrkan, kan hon icke erkänna dem såsom sina medlemmar och inrymma dem makt öfver sina innersta lifsfrågor. Och härutinnan måste staten lämna kyrkan full frihet.

Staten har äfven från en annan sida sedt en bestämd förpliktelse att handla enligt den uppfattning, som här ofvan gjorts gällande. I 1809 års regeringsform § 16 stadgas nämligen, att Konungen bör ingens sam-

vete tvinga eller tvinga låta. Den religionsfrihetens princip, som här uttalas och som sedermera blifvit på allt flera punkter i lagstiftningen genomförd, kräfver också i nu förevarande afseende borttagandet af den tvångsanslutning till svenska kyrkan, hvarom ofvan talats.

Genom medgifvandet af fritt utträde ur kyrkan ställes kyrkan friare gentemot staten. Men bandet dem emellan slites icke. Att en stat är kristlig, betyder icke, att hvarje medborgare nödvändigt måste med eller mot sin vilja räknas såsom kristen, utan att staten i det stora hela hvilar på kristlig grund, att lagstiftning och offentligt och enskildt lif äro genomträngda eller åtminstone i allt väsentligt stå under inflytande af kristen åskådning. Den omständigheten, att enskilda medborgare tillåtas utträda ur kyrkan, hindrar sålunda icke, att förbindelsen mellan kyrka och stat upprätthålles, om de också icke längre kunna anses sammanfalla med hvarandra. Alltså: *kyrka och stat måste vara intimt förbundna men dock relativt själfständiga gentemot hvarandra*. Först därigenom kan sanningen å ömse sidor bevaras. Staten, om den än står på kristlig grund, är dock ej kallad att förverkliga det inre kristliga lifvet. Den ser endast till lifvets yttersida, lifvet i staten. Kyrkan däremot är framför allt värdarinnan af det inre andliga lifvet, lifvet i Gud.

Medgifvandet af fritt utträde ur kyrkan kan icke genomföras utan en grundlig undersökning af alla de konsekvenser, som däraf följa, och ett ordnande af de många ömtåliga frågor på skilda områden, som i samband därmed uppkomma.

Det är redan förut nämnt, att ett sådant medgifvande medför

1:o) en principiell omgestaltning af *förhållandet mellan kyrka och stat*.

Denna omgestaltning måste utmynna däri, att kyrka och stat visserligen fortfarande förblifva intimt förbundna, men dock ställas relativt själfständiga gentemot hvarandra.

Sålunda bör genom en fullständigare tillämpning af synodalförfattningens grundsatser större själfstyrelse inrymmas åt kyrkans medlemmar och de valda kyrkliga organen, särskildt i fråga om inre kyrkliga frågor. Rösträtt å kyrkostämma i rent kyrkliga ämnen äfvensom valbarhet till rent kyrkliga korporationer, såsom kyrkoråd, synoder och kyrkomöte, bör inskränkas till kyrkans egna medlemmar, under det att rösträtt i skolfrågor äfvensom valbarhet till de korporationer, som behandla skolärenden, bör utsträckas till äfven sådana, som äro utträdde ur kyrkan, med rätt för dessa dock att deltaga endast i sådana ärenden, som icke angå religionsundervisningen. För detta ändamål erfordras äfven bestämmelser om

införande öfverallt af skilda kyrko- och skolråd, eller ock kunde förhållandet tänkas så ordnad, att af det förenade kyrko- och skolrådets medlemmar ena hälften utses af och ibland kyrkans medlemmar, andra hälften af och ibland både kyrkomedlemmar och utträdde utan åtskillnad, med rätt dock för utträdd person, som blifvit utsedd till ledamot, att deltaga endast i sådana ärenden, som icke beröra kyrkan eller religionsundervisningen.

Rätten till fritt utträde ur kyrkan medför vidare

2:o) nödvändigheten att närmare reglera *förhållandet mellan kyrkan och de utom henne stående statsmedlemmarna.*

I detta afseende torde åtskilligt af hvad som redan nu gäller i fråga om främmande trosbekännare, hvilka utträdt ur svenska statskyrkan, kunna vinna tillämpning jämväl å personer, som utträda utan afsikt att söka anslutning till annat religiöst samfund. Men därutöfver erfordras åtskilliga nya bestämmelser. Sålunda torde, bland annat, blifva nödvändigt att närmare reglera återinträdet i kyrkan, att träffa bestämmelser — för det fall att utträdet åsyftar fullständig religionslöshet — rörande makes och barns konfessionella ställning och dessa senares deltagande i religionsundervisningen i skolorna, att utreda i hvad mån utträdd person fortfarande må äga påkalla prästerligt biträde för sig och sin familj, särskildt i fråga om sjukbesök och jordfästning. I sammanhang härmed torde böra tagas i öfvervägande, huruvida icke borgerlig civilregistrering skulle kunna införas åtminstone i städerna. De ekonomiska och skattepolitiska konsekvenserna af utträdet förtjäna äfven synnerligt beaktande. Härjämte synes vara uppenbart, att den utträdde bör i möjligaste mån befrias från personliga handlingar af konfessionell karaktär äfvensom från allt slags disciplinärt förfarande från kyrkans sida, såsom i fråga om oenighet i äktenskap, förgelseväckande lefverne m. m.

Det fria utträdet ur kyrkan torde slutligen komma att bidra äfven till

3:o) en behöfelig omgestaltning af *förhållandet mellan kyrkan och de henne fortfarande tillhöriga statsmedlemmarna.*

I och med det att kyrkan blir själfständigare i förhållande till staten och på samma gång befriad från element, som gentemot henne intaga en främmande eller rent af fientlig hållning, inträda helt naturligt för kyrkan gynnsamma förutsättningar att kunna utveckla långt mera lif och kraft än förut. Åt samma håll syfta ock kyrkomötets beslut om åtgärder till åstadkommande af förkortning af tiden mellan kyrkomötena, till inrättande af en diakonistyrelse för församlingsarbetet samt till ett mera aktivt delta-

gande och ett förökadt inflytande på det kyrkliga området åt kyrkans lekmannamedlemmar. Tillåtelsen till fritt utträde ur kyrkan kommer sålunda helt visst, långt ifrån att hämma kyrkans utveckling, att jämte de öfriga nämnda åtgärderna kraftigt befordra densamma. Därför talar också den omständigheten, att kyrkan därefter så småningom kan börja mera effektivt utöfva den kyrkotukt — ej med världsliga, utan med andliga medel — utan hvilken kyrkan icke kan rätt bevara troheten mot sin Herre, men hvilken, så länge hvarje statsborgare utan hänsyn till sin religiösa ställning skall vara att anse såsom en rätt kyrkans medlem, icke kan tillbörligt utöfvas.

*

Af det föregående torde framgå, att det icke lärers låta sig göra att utan vidare medgifva enhvar till viss ålder kommen person tillstånd att fritt utträda ur kyrkan. Ett sådant medgifvande måste föregås af en noggrann och omfattande utredning, och beslutet därom bör ställas i samband med de beslut, som i anledning af en sådan utredning kunna komma att fattas i öfriga i sammanhang därmed stående frågor.

Då det emellertid — särskildt efter kyrkomötets ofvan anförda beslut — är af synnerlig vikt såväl ur kyrkans som statens synpunkt, att frågan om rätt till fritt utträde ur kyrkan snarast upptages till allsidig pröfning, får jag härmed vördsamt hemställa, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor det må kunna tillåtas medlem af svenska kyrkan att, äfven utan uppgifven afsikt att öfvergå till annat kristet trossamfund, utträda ur kyrkan, äfvensom låta utarbета och för Riksdagen framlägga det förslag härutinnan, hvartill Kungl. Maj:t kan finna anledning.»

*Herr Råfs
motion.*

Herr Råfs motion har följande lydelse:

»I en inom Andra Kammaren vid förra årets riksdag väckt motion hemställde jag, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af förordningen den 31 okt. 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, att det lämnades fritt för hvarje svensk undersåte, som fyllt tjuguet år, att utträda ur den svenska statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnade öfvergå.

I motiveringen till denna motion hade jag mycket starkt betonat, att

man vid genomförande af denna reform bör taga sådant sikte på alla dess konsekvenser, att nationens afkristnande i möjligaste mån förebygges och att sålunda kristendomen fortfarande må bibehålla sin höga privilegierade ställning i våra grundlagar, så att vi icke förlora vår ställning som en s. k. kristen stat; att de föräldrar, som utträdt ur kyrklig gemenskap med vårt folk, ej må kunna hindra sina barn att erhålla obligatorisk kristendomsundervisning; att äkta makar må behålla sin fullkomliga frihet att alldeles oberoende af hvarandra få utgå eller kvarstå i kyrkan o. s. v.

Lagutskottet tillstyrkte också alldeles enhälligt denna min motion. Som stöd för sin tillstyrkande hemställan åberopar utskottet samma skäl, som af 1903 års lagutskott blifvit i dess utlåtande i ämnet i sådant afseende anförda. Och där heter det bland annat, att den nuvarande tillståndet gör, 'att många kvarstannat inom kyrkan, hvilka icke blott afvika från hennes läror utan mot henne hysa ett rent af *hatfullt sinnelag*, hvilket, om ej framkallas, åtminstone i väsentlig mån *ökas af tvånget* att kvarstå inom kyrkan'. Och vidare säger utskottet: 'Ett sådant förhållande står enligt utskottets uppfattning i strid mot religionsfrihetens grundsatser och *kan ej vara annat än till skada för kyrkan själf*'. Som dessa lagutskottets meningar innesluta både mitt syfte och mina skäl för denna motion, så har jag tagit mig friheten kursivera deras i dessa afseenden allra rikaste delar.

Då Andra Kammaren sex gånger förut bifallit denna alltid förut erkänt frisinnade motion, var det icke med liten förvåning jag vid förlidit års riksdag fann, att man just ifrån det så kallade frisinnade partiets mest ledande håll vid min motivering sökte häfta en annan än min af lagutskottet godkända kläm. I stället för Andra Kammarens förut sex gånger antagna, af enhälligt lagutskott nu återigen tillstyrkta begäran om sådan 'ändring i förordningen den 31 oktober 1873' — — — att det lämnades 'fritt för hvarje svensk undersåte, som fyllt tjuguet år, att utträda ur den svenska statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trosamfund, hvartill han ämnade öfvergå', så beslöt Andra Kammaren nu på yrkande af herr Staaff någonting helt annat, än jag motionerat om eller som ens någonsin blifvit behandladt af något Riksdagens utskott, nämligen en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en 'allsidig utredning' och 'förslag till lagstiftning' i saken i fråga.

Herr Lindblad i Närlunda fästade också Andra Kammarens uppmärksamhet därpå, att herr Staaffs framställning icke varit under 'utskotts-

behandling' och därför enligt riksdagsordningen ej heller kunde 'till afgörande i kammaren företagas'.

Emellertid inträffade det märkliga i Andra Kammaren, att de flesta talarne, däribland tvenne prästmän tycktes ställa sig på herr Staaffs sida men måhända med ännu starkare betonande af att, om herr Staaffs förslag skulle vinna Riksdagens bifall, så borde utredningen blifva *allsidig*, d. v. s. en allsidig utredning äfven åt den *kristna* sidan' (herr Hazén); — — — 'under alla förhållanden vore det likväl lyckligt, om vi finge en allsidig utredning, och när jag här i dag begärde ordet, så var det just för att lägga fingret på detta uttryck: 'en allsidig utredning' (herr Pehrsson i Österby).

Vid den därpå företagna omröstningen visade det sig, att hvad Andra Kammaren förut under många år för sin del beslutat erhöill nu ej mera än 62 röster, under det att herr Staaffs spritt nya af utskottet icke behandlade uppslag erhöill ej mindre än 103.

Själff kunde jag icke undgå det intrycket, att om en af Andra Kammaren under många år erkänd och på dagordningen stående reform på detta sätt behandlas i anledning af en tillfälligt framkastad och ej ens vederbörligen förberedd framställning om en alldeles ny, ej förut ifrågasatt lagstiftning, så måste det komma att verka mycket förlamande på allt allvarligt menadt reformarbete och göra medkammaren ännu mera betänksam i afseende på huruvida ett af Andra Kammaren en eller flera gånger antaget reformförslag också kan anses vara moget till definitivt antagande. På den oinvigde, på 'folket' kan det hela lätt gifva t. o. m. det intrycket, att man dödar en mogen reform med ett nytt hugskott, som har skenet af att vara ännu hvassare, och på det sättet hindra de mogna reformernas genomförande, äfven där de äro aldrig så påtagligt behöfliga.

För öfrigt kan jag icke inse, hvarför de, som älska att kalla sig hedningar och därför önska utträde ur statskyrkan, icke kunna åtnöja sig med samma förmåner som de kristna, t. ex. metodisterna, hvilka utgått ifrån kyrkan. Mig synes tvärtom, att de, som älska att kalla sig hedningar och måhända äfven förmena sig hafva återgått till hedendomen samt af den anledningen vilja utgå ur den kyrka, som dock säger sig tro på Kristus och som det kostat nationen många strider att sedan flera sekler tillbaka i strid med en oerhördd stark reaktion upprätta och underhålla — om, säger jag, den 'kristna' staten gifver dessa hedningar samma fri- och rättigheter, som de kristna dissenters äga, så må det väl vara nog.

I den mån dessa fri- och rättigheter utvidgas för dissenters, så utvidgas de ju äfven för de så kallade hedningarna.

Den grundsatsen, om den bör uppkallas med ett så vackert namn, som fordrar, att en nation skall visa största generositet emot äfven den mest reaktionära rörelse, t. ex. återgång ifrån kristen- till hedendom, ifrån lagbunden frihet till laglös frihet, ifrån det för samhället under århundraden bildande och stadgande goda till det påtagligen skadliga — den 'grundsatsen' saknar tillräckligt förnuftiga skäl för sin tillämpning. Är en idé förnuftig och god, så kämpar den sig nog fram; så har kristendomen gjort och gör emot alla reaktionära hedniska krafter i hela världen. Den har därför heller ingen anledning och bör ej heller vika ifrån en sig tillkämpad förmån. 'Förmånen' att med världslig lag tvinga in eller kvarhålla en myndig person i kyrkan må mindre upplysta konungar och nationer hafva kämpat för, kristendomen gör det icke. Förmånen af att vara den i grundlagarna bestämda statsreligionen, uti hvilken nationens barn och ungdom skola undervisas och uppfostras och till hvilken dess medlemmar därför i allmänhet anses komma att bekänna sig — den förmånen kommer nog kristendomen att vilja bibehålla och därför kämpa för. Hvarje åtgärd således, som *onödigt* befordrar *frivilligt* utträde ur kyrkan äfvensom *onödig* uteslutning, torde ur synpunkten af kristligt-fosterländskt intresse icke vara värd någon större uppmuntran.

Oaktadt Andra Kammaren vid förliden riksdag i detta ärende sålunda fattade beslut; oaktadt jag tror, att staten har bra mycket större behof af kyrkan än kyrkan af staten, hvadan en ömsesidig och rättfärdig uppgörelse dem emellan måste blifva till kyrkans favör, och oaktadt jag önskar, att kyrkans män måtte snart få både mod och kraft att begära en sådan uppgörelse, så måste jag dock i denna motion alltså förblifva vid min och lagutskottets vid förra årets riksdag af Andra Kammaren flera gånger beslutade hemställan i denna sak.

Jag hemställer alltså ånyo, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, att det lämnades fritt för hvarje svensk undersåte, som fyllt tjuguet år, att utträda ur den svenska statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnade öfvergå.»

Herr
Byströms
motion.

Herr *Byström* anför i sin motion följande:

»När en person utträder ur statskyrkan, förlorar han, som bekant, sin rösträtt på kyrkostämman. Detta kan knappast vara rätt, så länge han måste i likhet med öfriga medborgare skatta till statskyrkan. Detta påpekade jag också i mitt särskilda yttrande, som åtföljde dissenterskattekommitténs utlåtande. Vissa dissenters komma emellertid att framdeles blifva befriade från hälften af denna skatt för inkomst af kapital och arbete. Andra dissenters åter komma icke i åtnjutande af denna skattelindring. Hvarför det belopp, som vissa dissenters kunna befrias ifrån, satts till hälften af deras skatt till statskyrkan, beror väsentligen därpå, att kyrkan, såsom varande i vårt land också en statsinstitution, har mycket annat att sköta än det kyrkliga. Man har sökt att utreda frågan om huru mycket af statskyrkoprästens och öfrig statskyrkobetjänings arbete som kunde vara mera af uteslutande kyrklig art, och huru mycket af det samma som kunde vara af mera borgerlig natur. Det har då ansetts vara ungefär hälften af hvardera. Därför föreslog också dissenterskattekommittén, att dissenters, som fylla gifna villkor, skulle befrias från hälften af sin skatt till statskyrkan. Att de då också uteslutas från rösträtt på kyrkostämma i ärenden, som röra det rent kyrkliga, är ju riktigt, men det kan aldrig vara rätt, att de äfven skola beröfvas rösträtt på kyrkostämma i frågor, som röra det mera borgerliga och skolan, för hvilka de ju i likhet med andra medborgare få skatta. Dessa ärenden äro, såsom synes af bland annat kyrkostämmoförordningens 2 §, många och viktiga, och böra i mer eller mindre mån intressera alla medborgare. Nuvarande bestämmelser böra därför ändras så, att de personer, som utträda ur statskyrkan, vare sig de sluta sig till en sålunda organiserad dissenterförsamling, att de kunna befrias från halfva skatten till statskyrkan, eller de icke göra det, må hafva rättighet att under villkor, som gälla alla medborgarne, deltaga i bestämmandet om skolväsendet och borgerliga bestyr.

Det skulle ju ock kunna inträffa, att det på en kyrkostämma vore lika fördelaktigt att hafva med sådana personer, som enligt gällande lag tillåtits utträda ur statskyrkan, som att hafva med en del sådana, hvilka icke nu lagligen kunna medgifvas utträde ur denna kyrka. Den ändring, som enligt min mening bör vidtagas i lagen, kan ske antingen så, att § 2 affattas i två moment, hvaraf det ena innehåller bestämmelser rörande kyrkliga ärenden, såsom om åtgärder till vidmakthållande af ordning under gudstjänsten, val af kyrkovärdar, orgelnister, kyrkoråd, fördelning af bänkrum i kyrkan m. m., och det andra innehåller bestämmelse om kyrko-

stämmans mera borgerliga ärenden och skolfrågor, och att det vidare bestämmes i § 4, att främmande religionsbekännare och de, som till utträde ur svenska kyrkan sig anmält, äro berättigade deltaga i ärenden, som äro omnämnda i § 2 moment 2, eller så att i § 4 uppräknas de ärenden, i hvilkas behandling de ur statskyrkan utträdde hafva rätt att deltaga.

I denna motion har jag valt det senare alternativet.

På grund af hvad jag nu anfört vågar jag föreslå, att Riksdagen ville för sin del besluta, att Kungl. Maj:ts förordning om kyrkostämma samt kyrko- och skolråd af den 21 mars 1862 § 4 må få följande lydelse:

Rättighet att deltaga i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut tillkommer, på landet, den som på kommunalstämma och, i stad, den som vid allmän rådstuga rösträtt äger; främmande religionsbekännare och de, som till utträde ur svenska kyrkan sig anmält, äga dock att deltaga endast i ärenden, som äro omnämnda i § 2 mom. 2, samt i det som rör val af ledamöter i skolråd, särskild styrelse för församlingsbibliotek och särskild barnavårdsnämnd, äfvensom folkskollärares tillsättande och afskedande, där ej annorlunda stadgadt är, granskning af skolråds äfvensom särskild för församlingsbibliotek utsedd styrelses räkenskaper, byggnad och underhåll af skolhus, lokaler för församlingsbibliotek, boställe för skollärare, bestämmande af afgifter till folkskola, jämte dithörande anstalter, till församlingsbibliotek samt för uppfostran åt vanartade och i sedligt afseende försummade barn, ordnande och fördelning af begravningsplatser och afgifter för dem samt öfverenskommelser rörande skollärares löneförmåner.»

1908 års lagutskott hemställde i anledning af en vid samma års riksdag af herr Räf afgifven motion med enahanda yrkande, som herr Räfs nu förevarande motion innehåller, att Riksdagen måtte besluta skrifvelse till Kungl. Maj:t i enlighet med den då väckta motionen. I motiveringen till denna hemställan anförde utskottet, att utskottet i öfverensstämmelse med den uppfattning, hvilken gjort sig gällande hos flera föregående Riksdagars lagutskott, hölle före, att en sådan lagändring, som den af motionären föreslagna, borde vidtagas; och åberopade utskottet till stöd för denna åsikt samma skäl, som af 1903 års lagutskott blifvit i dess utlåtande i ämnet med afseende härå anförda. Uti nämnda utlåtande har 1903 års utskott anfört följande:

»Äfven om 3 § i 1873 års förordning tolkas så, att medlem af svenska kyrkan kan öfvergå till hvilket kristet trossamfund som helst,

*Utskottets
yttrande.*

kvarstår dock den inskränkningen, att en person, hvilken religiösa uppfattning i en eller flera punkter skiljer sig från svenska kyrkans, icke kan utträda ur denna kyrka, såvida han icke kan uppgifva ett bestämdt trossamfund, till hvilket han vill ansluta sig. Det kæn icke förnekas, att oaktadt den mångfald af olika trossamfund, som vår tids religiösa lif framkallat, mången kan finnas, som icke känner sitt samvete tillfredsställdt med att öfvergå till något af dessa samfund. Han har då att välja mellan att kvarstå inom svenska kyrkan, hvilken åskådning han kanhända i väsentliga delar ogillar, eller att öfvergå till ett annat religionssamfund, i hvars läror han icke heller kan instämma.

Visserligen fordrar nämnda förordning icke öfvergång, utan endast uppgift om tillämnad öfvergång till ett visst trossamfund. Men den utväg, som härigenom beredes att undvika ett val af nyss angifna beskaffenhet, är onekligen föga tilltalande, åtminstone för personer med mera känsligt samvete. Följden af inskränkningen har också blifvit, att många kvarstannat inom kyrkan, hvilka icke blott afvika från hennes läror, utan mot henne hysa ett rent af hatfullt sinnelag, hvilket, om ej framkallas, åtminstone i väsentlig mån ökas af tvånget att kvarstå inom kyrkan. Ett sådant förhållande står enligt utskottets uppfattning i strid mot religionsfrihetens grundsatser och kan ej vara annat än till skada för kyrkan själf.

Vid sidan af denna synpunkt af individens rätt att i trossaker vara fri från alla tvingande band och i religiöst hänseende slippa gälla för annat, än han verkligen är, kan man ställa synpunkten af kyrkans rätt att värna sig för fientliga angrepp från dess egna medlemmar. Är kyrkan ett samfund, som för sitt bestånd kräfver enhet i öfvertygelse och handlingssätt samt ett kraftigt församlingslif, torde det vara hennes obestriddliga rätt att icke behöfva inom sin gemenskap kvarhålla olika tänkande, hvilka kunna befaras motarbete kyrkans mål och skada hennes verksamhet. Vidare bör här tagas i betraktande, att vår tids skiftande mångfald af tros läror har att uppvisa mera än en dylik lära, hvars beskaffenhet att vara kristen eller icke kan vara tvifvel underkastad, samt att vid sådant förhållande det mången gång torde vara en vansklig sak för en samvetsgrann själasörjare att afgöra, huruvida den lära, som omfattats af ett trossamfund, till hvilket en församlingsmedlem anmält sig vilja öfvergå, kan anses kristen och utträde ur statskyrkan alltså får beviljas.»

Ofvanberörda af 1908 års lagutskott gjorda hemställan blef emellertid af båda kamrarna afslagen, af Andra Kammaren likväl med föranledande af ett vid frågans behandling i kammaren framställdt yrkande om viss

ändring af den ifrågasatta skrifvelsens innehåll. Andra Kammaren beslöt nämligen för sin del, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter allsidig utredning för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning, hvarigenom det lämnades fritt för hvarje svensk undersåte, som fyllt 21 år, att utträda ur svenska statskyrkan, utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnade öfvergå.

De skäl, som därvid anfördes till stöd för en skrifvelse med nyssnämnda innehåll och hvilka skäl i hufvudsak återfinnas i herrar Ekmans och Byströms ofvan intagna motioner, synas äfven utskottet vara synnerligen beaktansvärda. Utskottet vidhåller visserligen den af flera föregående Riksdagars lagutskott omfattade åsikten, att rätt bör beredas för hvarje till mogen ålder hunnen svensk undersåte, som sådant önskar, att utträda ur statskyrkan, utan att därvid nödgas uppgifva som sin afsikt att öfvergå till annat trossamfund, men kan å andra sidan icke annat än biträda den uppfattningen, att ett medgifvande af rätt till utträde ur statskyrkan af så vidsträckt omfattning måste medföra nödvändigheten af ändringar i åtskilliga förhållanden, som beröra såväl det borgerliga samhället som ock särskildt kyrkan. I främsta rummet framställer sig därvid till besvarande frågan, hur tillfälle må kunna beredas främmande trosbekännare eller dem, som blott anmält sig till utträde ur statskyrkan, att fortfarande utöfva inflytande på sådana till kyrkostämmas handläggning hörande ärenden, som icke äro af beskaffenhet att böra allenast af kyrkans medlemmar afgöras. Denna fråga kräfver i själfva verket sin lösning redan under nu bestående förhållanden med afseende på villkoren för rätt till utträde ur statskyrkan. I herr Byströms förevarande motion har också, utan att vidgad rätt till utträde ur statskyrkan därvid ifrågasatts, hemställts om ändring i angifvet syfte af förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862. Om emellertid ordnandet af denna angelägenhet redan under nuvarande förhållanden synes af behovet påkalladt, lär det vara uppenbart, att så i ännu högre grad blefve fallet, därest vidgad rätt till utträde ur statskyrkan skulle medgifvas. Huru särskildt denna fråga lämpligast bör lösas äfvensom i hvilken omfattning ändringar i öfrigt af gällande lagstiftning må kunna påkallas af ett medgifvande till utträde ur statskyrkan utan uppgifven afsikt att öfvergå till annat trossamfund, anser sig utskottet likväl icke vara i tillfälle att närmare angifva.

Utskottet får alltså, med stöd af hvad ofvan anförts, hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motioner, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga i öfvervägande, under hvilka villkor det må kunna tillåtas medlem af svenska kyrkan att, äfven utan uppgifven afsikt att öfvergå till annat trosamfund, utträda ur kyrkan, äfvensom huru gällande lagstiftning lämpligast må kunna ändras därhän, att främmande trosbekännare och de, som anmält sig till utträde ur kyrkan, ej på grund däraf uteslutas från rätt att deltaga i afgörandet af frågor, som icke pröfvas vara af beskaffenhet att böra allenast af kyrkans medlemmar handläggas, samt låta utarbета och för Riksdagen framlägga de förslag, som af denna utredning kunna föranledas.

Stockholm den 12 februari 1909.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Herr grefve *Hamilton* har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.